

Til Finansdepartementet

15. januar 2014

Tilråding om utelukkelse av PT Astra International Tbk fra investeringsuniverset til Statens pensjonsfond utland

Innhold

1	Sammendrag	1
2	Innledning	2
	2.1 Hva rådet har tatt stilling til	2
	2.2 Kilder	3
3	Kort om Astra International og PT Astra Agro Lestari	4
4	Etikkrådets undersøkelser	4
	4.1 Konesjonsområdene i Kalimantan	4
	4.1.1 Konvertering av HCV-områder	7
	4.1.2 Overlapp med leveområder for truede arter	8
	4.1.3 Konvertering av torvmyr	9
	4.2 Konesjonsområdene i Sulawesi	9
5	Informasjon fra selskapet	11
	5.1 Astras kontakt med Etikkrådet	11
	5.2 Astras posisjon	12
6	Etikkrådets vurdering	13
7	Tilrådning	14

1 Sammendrag

Etikkrådet tilrår å utelukke det indonesiske selskapet PT Astra International Tbk (Astra) og datterselskapet PT Astra Agro Lestari Tbk (AAL) fra Statens pensjonsfond utland (SPU) på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet er ansvarlig for alvorlig miljøskade. Ved utgangen av 2013 hadde SPU aksjer i Astra til en markedsverdi av vel 817 millioner NOK, tilsvarende en eierandel på 0,6 prosent. SPU hadde ingen beholdning i AAL.

Etikkrådet har vurdert om det er en uakseptabel risiko for at Astra er ansvarlig for alvorlig miljøskade som følge av datterselskapet AALs utvikling av oljepalmeplantasjer i Indonesia. Rådet har undersøkt tolv av AALs konsesjonsområder i Kalimantan og Sulawesi som er i ferd med å bli ryddet og tilplantet. Konsesjonsområdene dekker et areal på rundt 900 km² og ligger innenfor flere viktige globale økoregioner som er kjent for et uvanlig rikt biologisk mangfold, med et stort innslag av arter som bare er hjemmehørende i denne regionen. Utviklingen av oljepalmeplantasjer er en av de viktigste truslene mot disse områdene.

Grunnlaget for å vurdere skogtilstand, artsrikdom og økosystemer har i denne saken vært begrenset. Rådets undersøkelser indikerer at selskapet i syv av de tolv konsesjonsområdene som er undersøkt, ser ut til å konvertere skog og/eller torvmyr i god tilstand. I Sulawesi har selskapet konsesjon til å anlegge rundt 380 km² med plantasjer, hvorav rundt halvparten av arealet ser ut til å være i primærskog som ikke har vært avvirket tidligere. Selskapets virksomhet i de intakte skogområdene på Sulawesi fremstår etter rådets oppfatning som særlig alvorlig i denne sammenheng. Rådet legger også vekt på at de fire konsesjonsområdene i Sulawesi og et i Kalimantan, ser ut til å ligge innenfor områder som omfattes av Norge-Indonesia moratoriet der indonesiske myndigheter har innført en midlertidig stans på utdeling av nye konsesjoner for å redusere konverteringen av primærskog og torvmyr til plantasjer.

Rådet har ikke data for konkret å vurdere om de enkelte konsesjonsområdene inneholder viktige økologiske verdier eller om konsesjonsområdene utgjør leveområder for truede arter, ettersom Astra ikke har bidratt med noe informasjon om dette. Rådet har lagt vekt på at selskapets egne kartlegginger av plante- og dyreliv bekrefter at i hvert fall noen av selskapets konsesjonsområder synes å være artsrike og leveområder for flere truede arter, selv om AAL ikke konkretiserer dette nærmere.

Rådets undersøkelser tyder på at et av AALs konsesjonsområder overlapper med områder som er kartlagt som habitater for orangutanger og trolig også andre truede arter. Konverteringen vil her bidra til å fragmentere leveområdene og dermed redusere bestanden av en sterkt truet art ytterligere. AAL opplyser at selskapet gjennomfører vurderinger av hvilke verneverdier som finnes i konsesjonsområdene og hvordan de bør forvaltes, slik at de kan bevares også etter konverteringen (HCV-vurderinger). Rådet har imidlertid ikke fått disse HCV-rapportene, og selskapet har heller ikke gitt informasjon om hvilke metoder som brukes for å identifisere HCV-verdier. Dermed er det heller ikke grunnlag for å vurdere i hvilken grad HCV-områdene som er satt av, er tilstrekkelig til å opprettholde verneverdiene i konsesjonsområdene. Rådet legger også vekt på at AAL ser ut til å ha konvertert HCV-områder som skulle bevares. Rådet finner at dette sammen med at selskapet ikke gir innsyn i HCV-vurderingene, svekker troverdigheten i selskapets arbeid med å bevare biologisk mangfold.

Rådet finner at mangelen på data og selskapets ugjennomsiktighet, omfanget av den planlagte konverteringen, og det faktum at konsesjonsområdene synes å ligge i områder med et uvanlig rikt og enestående biologisk mangfold, innebærer en uakseptabel risiko for alvorlig miljøskade. Konverteringen av skog til plantasjer fører til en fullstendig og irreversibel endring av økosystemer og vegetasjon. De tiltakene som selskapet informerer om, er etter rådets syn ikke tilstrekkelige til å redusere risikoen for alvorlig miljøskade knyttet til den pågående og fremtidige konverteringen av skog til oljepalmeplantasjer. Rådet tilrår derfor at PT Astra

International Tbk og datterselskapet PT Astra Agro Lestari Tbk utelukkes fra investeringsuniverset til Statens pensjonsfond utland (SPU).

2 Innledning

Etikkrådet besluttet i desember 2012 å vurdere SPUs investeringer i det indonesiske selskapet PT Astra International Tbk (Astra) opp mot retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPUs investeringsunivers (de etiske retningslinjene).

Ved utgangen av 2013 hadde SPU aksjer i Astra til en markedsverdi av vel 817 millioner NOK, tilsvarende en eierandel på 0,6 prosent.

2.1 Hva rådet har tatt stilling til

Etikkrådets vurderinger gjelder konvertering av tropisk skog til oljepalmeplantasjer som Astras datterselskap PT Astra Agro Lestari Tbk (AAL) gjennomfører i Indonesia. Rådet har vurdert om det er en uakseptabel risiko for at Astra er ansvarlig for alvorlig miljøskade etter § 2 tredje ledd i retningslinjene for observasjon og utelukkelse av selskaper fra Statens pensjonsfond utlands investeringsunivers.¹

I tidligere vurderinger av alvorlig miljøskade har Etikkrådet lagt vekt på om:²

- skaden er stor,
- skaden medfører irreversible eller langsiktige virkninger,
- skaden har store negative konsekvenser for menneskers liv og helse,
- skaden er et resultat av brudd på nasjonale lover eller internasjonale normer,
- selskapet har unnlatt å handle for å forhindre skade,
- selskapet har gjennomført tiltak for å rette opp skadeomfanget i tilstrekkelig grad,
- det er sannsynlig at selskapets uakseptable praksis vil fortsette.

Miljøskade knyttet til konvertering av tropisk skog

Kommersiell hogst og konvertering av tropisk skog til plantasjer regnes som en av de største truslene mot bevaring av økosystemer og biologisk mangfold. Det fører også til betydelige klimagassutslipp, og avskoging og forringelse av skog bidro til rundt 10 prosent av utslippene av klimagasser i verden mellom 2000 og 2009.³

Konverteringen innebærer at trær blir avvirket og vegetasjon fjernet før arealet brukes til å anlegge plantasjer for produksjon av palmeolje, tømmer eller andre monokulturer. Plantasjer er monokulturer som har begrenset økologisk verdi sammenliknet med naturlig skog.

Både FN, Verdensbanken og nasjonale myndigheter i mange land erkjenner nødvendigheten av å redusere avskoging og forringelse av tropisk skog gjennom blant annet FNs Collaborative Initiative on Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation (REDD and REDD+) som støttes av Verdensbanken og andre. Den norske regjeringen har bidratt til disse initiativene ved å bevilge opp til 3 milliarder kr i året for å redusere avskoging i utviklingsland.

---

¹ <http://etikkradet.no/mandat/>

² I tidligere tilrådninger har Etikkrådet redegjort for alvorlig miljøskade. Se for eksempel tilrådninger om Ta Ann Berhad, Samling Global og WTK Berhad, www.etikkradet.no

³ IPCC 2013: Climate Change 2013. *The Physical Science Basis. Working Group I contribution to the IPCC 5th Assessment Report* <http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/#.Um6XYDhFD5o>

Det er lagt vekt både på nødvendigheten av å redusere utslipp av klimagasser og å bevare biologisk mangfold og å fremme en bærekraftig utvikling.

Indonesia er et av de landene som Norge samarbeider med under REDD+. I Indonesia finnes verdens tredje største regnskog. Landet har også en av verdens høyeste avskogingsrater. Mellom 1990 og 2010 mistet Indonesia 20 prosent av skogen eller mer enn 240 000 km².⁴ I Kalimantan, der de fleste av Astras konsesjonsområder ligger, har konvertering av skog til oljepalmeplantasjer vært den viktigste drivkraften bak avskogingen. Utviklingen av plantasjer er også fremover en viktig trussel mot økologisk viktige områder og biologisk mangfold i regionen. Dersom de konsesjonene som myndighetene allerede har tildelt, blir utviklet, vil 94 000 km² bli konvertert innen 2020. Nitti prosent av dette er skog, herunder 41 prosent intakt skog.⁵

Videre er konvertering av torvmyr er en utfordring som særlig gjelder Indonesia ettersom landet står for 60 prosent av de globale klimagassutslippene knyttet til nedbryting av torv.⁶ I tillegg til å være viktige karbonsluk representerer torvmyrer unike økosystemer med et særegent biologisk mangfold. I 2010 inngikk Norge et partnerskap med Indonesia for å støtte landets innsats for å redusere klimautslipp fra avskoging, skogforringelse og ødeleggelse av torvmyr. Som et ledd i avtalen, har Indonesia innført et moratorium på utdeling av nye konsesjoner for konvertering av torvmyrer og primærskog. Moratoriet skulle etter planen opphøre i mai 2013, men er blitt forlenget med to år. Moratoriet er en del av Indonesias innsats med å kutte landets utslipp av klimagasser med 26 prosent innen 2020.

Rådet legger til grunn at de tropiske regnskogene hører til de mest artsrike økosystemene på jorda. De er leveområder for mange truede arter og sørger for viktige økosystemtjenester som karbonlagring, vannhusholdning og erosjonsvern. De er viktige for den globale miljøtilstanden, samtidig som hogst og konvertering av skog er en stor trussel mot disse økosystemenes fremtidige eksistens. Mot denne bakgrunn, samt de mange internasjonale og nasjonale initiativene som er tatt for å redusere avskoging og forringelse av tropisk skog, har rådet vurdert risikoen for alvorlig miljøskade knyttet til konvertering av skog. I vurderingen legger rådet vekt på omfanget av konverteringen, i hvilken grad selskapenes konsesjonsområder overlapper med områder med viktige biologiske verdier, og hvilke konsekvenser konverteringen vil ha blant annet for truede arter og deres habitater.

2.2 Kilder

Det finnes lite offentlig informasjon om plantasjevirkosomheten til Astra eller miljøkonsekvensene knyttet til selskapets konvertering av tropisk skog. Rådet har anmodet om informasjon fra selskapet, blant annet informasjon om hvor konsesjonsområdene er lokalisert, skogtilstanden i konsesjonsområdene, miljøkonsekvensvurderinger og rapporter som identifiserer skog med høy verneverdi (såkalt *High Conservation Value (HCV) Area assessment*). Astra har svart rådet, men har ikke bidratt med vesentlig informasjon i saken.

Rådet har derfor gjennomført egne undersøkelser for å lokalisere selskapets konsesjonsområder. Rådet har også forsøkt å klarlegge om Astras konsesjoner ligger innenfor økologiske viktige områder, og om skog vil bli konvertert, om slik konverteringen vil kunne medføre at truede arter og deres leveområder går tapt. Informasjon på selskapets nettsider,

⁴ <http://rainforests.mongabay.com/deforestation/2000/Indonesia.htm>. Data basert på UN FAO State of the World's Forest.

⁵ Kimberly M. Carlson, Lisa M. Curran, Gregory P. Asner, Alice McDonald Pittman, Simon N. Trigg and J. Marion Adeney: Carbon emissions from forest conversion by Kalimantan oil palm plantations. *Nature Climate Change*. 2012

⁶ Fact Sheet Norway-Indonesia Partnership REDD+, <http://www.norway.or.id/PageFiles/404362/FactSheetIndonesiaPeatMay252010.pdf>

satellittbilder, ulike typer kart (vegetasjonskart som viser skogtyper, torvmyrer og kart som viser arealer som er inkludert i Norge-Indonesia moratoriet) og data som er offentlig tilgjengelig hos nasjonale og lokale myndigheter i Indonesia, samt akademisk litteratur er benyttet i dette arbeidet.

3 Kort om Astra International og PT Astra Agro Lestari

Astra International er et indonesisk konsern med seks forretningsområder: Distribusjon og salg av biler, finansielle tjenester, maskiner og gruvedrift, agribusiness, infrastruktur og logistikk. Selskapet har mer enn 180 000 ansatte.

Datterselskapet PT Astra Agro Lestari Tbk (AAL) driver plantasjevirksomheten og har i dag vel 2 700 km² med oljepalmeplantasjer på Sumatra, Kalimantan og Sulawesi.⁷ Ca 30 prosent av dette er små plantinger eid av lokale småbrukere (*plasma*) som er uavhengige eller produserer på kontrakt for selskapet.

Astra International har en eierandel på 79,7 prosent i AAL. AAL er notert på børsen i Jakarta, men SPU har for tiden ingen beholdning i AAL.

4 Etikkrådets undersøkelser

Rådet har fokusert på anlegg av nye plantasjer der konvertering av skog og torvmyr pågår, eller nylig har vært gjennomført. Undersøkelsene er derfor begrenset til årene 2008-2011 (eller frem til i dag der data er tilgjengelig). I dette tidsrommet anla selskapet rundet 425 km² med nye plantasjer (se Tabell 1).

Tabell 1: Plantasjeareal og årlig nyplanting 2008-2011.⁸

År	Totalt plantasjeareal km ²	Nyplanting km ²
2008	2 509	222,6
2009	2 640	131,5
2010	2 633	35,8
2011	2 667	34,7
2012	2 730	?
Totalt 2008-2011		424,6

Rådet har identifisert 21 konsesjonsområder der nye plantasjer er blitt anlagt i perioden 2008-2011. Hvert konsesjonsområde eies av ulike datterselskaper av AAL. Seks av disse er blitt solgt i løpet av de 3 siste årene. I 12 av de gjenværende 15 konsesjonsområdene, ser det ut til at konvertering av skog og torvmyr nylig har pågått eller pågår. Syv av disse ligger i Kalimantan og fem i Sulawesi.

4.1 Konsesjonsområdene i Kalimantan

Figur 1 og tabell 2 gir en oversikt over AALs syv konsesjonsområder i Kalimantan som rådet har undersøkt, og deres beliggenhet. Konsesjonsområdene varierer betydelig i størrelse, fra ca 40 - 200 km.² Områdene er i ulike stadier av utvikling, men ingen var ferdig tilplantet per desember 2011, som er det siste året som AAL har oppgitt tall for plantet areal.

⁷ Astra International: <http://www.astra.co.id/index.php/business/detail/46>

⁸ Astra International Annual Reports 2007-2011. Det totale arealet er større enn årlig vekst fordi selskapet har solgt flere datterselskaper i perioden. Selskapet oppgir ikke nyplanting i 2012.

Figur 1: Beliggenhet til syv av AALs konsesjonsområder i Kalimantan som rådet har undersøkt (markert med rødt)

Kalimantan er den indonesiske delen av øya Borneo og har noen av de største områdene med tropisk regnskog i Sør-øst Asia, med stor variasjon i økosystemer og artsrikdom. AALs konsesjonsområder ser ut til å ligge innenfor flere av WWFs økoregioner, *the Borneo Lowland Rainforest ecoregion*, *the Sundaland heath forest ecoregion*, og *the Borneo Peat Swamp Forests ecoregion*.⁹ Alle disse økoregionene står på listen over WWFs *Global 200 Priority Eco-region for Global Conservations*¹⁰ på grunn av et uvanlig rikt biologisk mangfold og fordi de er ansett som truet. Ifølge WWF er de globale økoregionene en vitenskapelig basert rangering av jordas mest verdifulle biologiske områder og omfatter habitater på land, i ferskvann og i hav og som er spesielt viktige for å bevare jordas biologisk mangfold. Den skogen som fremdeles finnes i disse økoregionene, er ansett som viktig å verne.

De syv konsesjonsområdene som rådet har vurdert, dekker et areal på rundt 600 km². Arealdekkekart og akademisk litteratur¹¹ kan tyde på at lavlandsskog (på veldrenert mineraljord) er dominerende i fem av konsesjonsområdene (muligens også "heath forest", hedeskog – en spesiell type skog på næringsfattig areal i to av disse), mens torvmyr og sumpskog dominerer i to. Andre typer økosystemer forekommer også. Godt bevart lavlandsregnskog er særdeles artsrik, og plante- og dyreliv har en høy andel av stedegne (endemiske) arter som har sin naturlige utbredelse begrenset til denne regionen, slik som den bornesiske orangutangen (*Pongo Pygmaeus*) og neseapen (*Nasalis Larvatus*). Mange av disse

⁹ <http://www.worldwildlife.org/science/wildfinder> (Se Ecoregion numbers 0102 (lowland rainforest), 0153 (fresh water swamp forest) og 0161 (heath forests) for nærmere beskrivelse av disse økoregionene.

¹⁰ The Global 200 er en liste over økoregioner som er identifisert av World Wildlife Fund (WWF) og som bør prioriteres for vern. En økoregion er definert som "a large unit of land or water containing a geographically distinct assemblage of species, natural communities, and environmental conditions".
http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/

¹¹ Blant annet Collins, et.al. 2001: *The conservation atlas of tropical forests Asia and the Pacific*. IUCN; . MacKinnon et al. (1996) *The ecology of Kalimantan – Indonesian Borneo*. The ecology of Indonesian series, vol. III. Periplus Editions, Singapore; Wikramanayake et al. (2002): *Terrestrial ecoregions of the Indo-Pacific: a Conservation assessment*. Island Press, Washington, DC; Wetlands International: *Indonesia Programme & Wildlife Habitat Canada (WHC)*. Map:
<http://www.wetlands.or.id/PDF/buku/Atlas%20Sebaran%20Gambut%20Kalimantan.pdf>

artene er truet.¹² Også torvmyr, sumpskog og hedeskog er særegne økosystemer om enn ikke like artsrik som lavlandsskogen. Torvmyr og sumpskog er skog som vokser i vannmettet jord på lag av døde blader og plantemateriale. Dette er svært karbonrike økosystemer som utgjør viktige leveområder for flere truede arter. Hedeskog er rik på blant annet moser, epifytter, orkideer og kjøttetende planter. Den er ekstremt sårbar og nesten umulig å rehabilitere.

Tabell 2: Oversikt over AALs konsesjonsområder i Kalimantan

AAL datterselskap	Areal i km ² ¹³	Beplantet areal i km ² (des 2011) ¹⁴	Areal satt av til vern i km ² ¹⁵	Sannsynlige naturtyper og skogtilstand i konsesjonsområdet
PT Cipta Narada Lestari East Kalimantan	37,9*	10	?	Store deler av konsesjonsområdet er dekket dels av lavlandsskog, og dels torvmyr. Arealet overlapper med mulig orangutanghabitat og et mindre område som faller inn under Norge-Indonesia moratoriet. Plantasjeutvikling pågår.
PT Borneo Indah Marjaya East Kalimantan	103,1	53,3	3,7	Konsesjonsområdet har sannsynligvis vært dekket av lavlandsskog. Gjenværende skog i konsesjonsområdet ble avvirket i 2009-2012.
PT Subur Abadi Plantations East Kalimantan	75,92*	32	?	Konsesjonsområdet var dekket av lavlandsskog, muligens også hedeskog, (<i>heath forest</i> , <i>kerangas</i>) frem til juli 2006. Snaut halvparten ble avvirket fra 2006 - 2009. Skogen ser ut til å ha vært i god tilstand da konverteringen startet.
PT Karya Nusa Eka Daya (KNE I og KNE II) Central Kalimantan	191,6	15	14	KNE er delt i 2 plantasjeeiendommer under samme datterselskap, KNE I og II. Lavlandsskog synes å være dominerende skogtype i konsesjonsområdet, muligens også <i>heath forest</i> (<i>kerangas</i>). Verneområder (HCV-områder) ser ut til å ha blitt konvertert og plantasjer kan være anlagt utenfor konsesjonsgrensene.
PT Subur Agro Makmur South Kalimantan	121,7	6,6	11,6	Konsesjonsområdet er delt i to blokker, dekket av torvmyr og muligens sumpskog (<i>freshwater swamp forests</i>) Hele området i den største blokken er klassifisert som torvmyr. I mai 2012 var opp mot 70 km ² torvmyr konvertert. Bare mindre deler av konsesjonsområdet er ikke torvmyr.
PT Tribuana Mas South Kalimantan	198,1	0	?	En stor del av konsesjonsområdet ser ut til å være torvmyr eller sumpskog (<i>freshwater swamp forests</i>). Selskapet har startet konvertering av torvmyr (1-2m). ¹⁶ I den søndre delen av konsesjonen ar det fremdeles skog i 2012.
PT Persada Dinamika Lestari South Kalimantan	64,3	27,6	15	Konsesjonsområdet har vært dekket av lavlandsskog, muligens sumpskog (<i>freshwater swamp forests</i>). Torvmyr som i 2012 var omfattet av Norge-Indonesia moratoriet synes å ha blitt konvertert. Nesten hele konsesjonsområdet ser ut til å være konvertert.

¹² Se for eksempel WWFs økoregioner, http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/

¹³ *Areal er beregnet basert på Google Earth Pro målinger av polygoner. For de andre konsesjonene er størrelsen oppgitt i AALs Sustainability Report 2011.

¹⁴ Beplantet areal er oppgitt i AALs *Consolidated Financial Statements 31 December 2010* og 2011.

¹⁵ Areal satt av til vern (HCV områder) er oppgitt for enkelte konsesjonsområder i AALs *Sustainability Report 2011*.

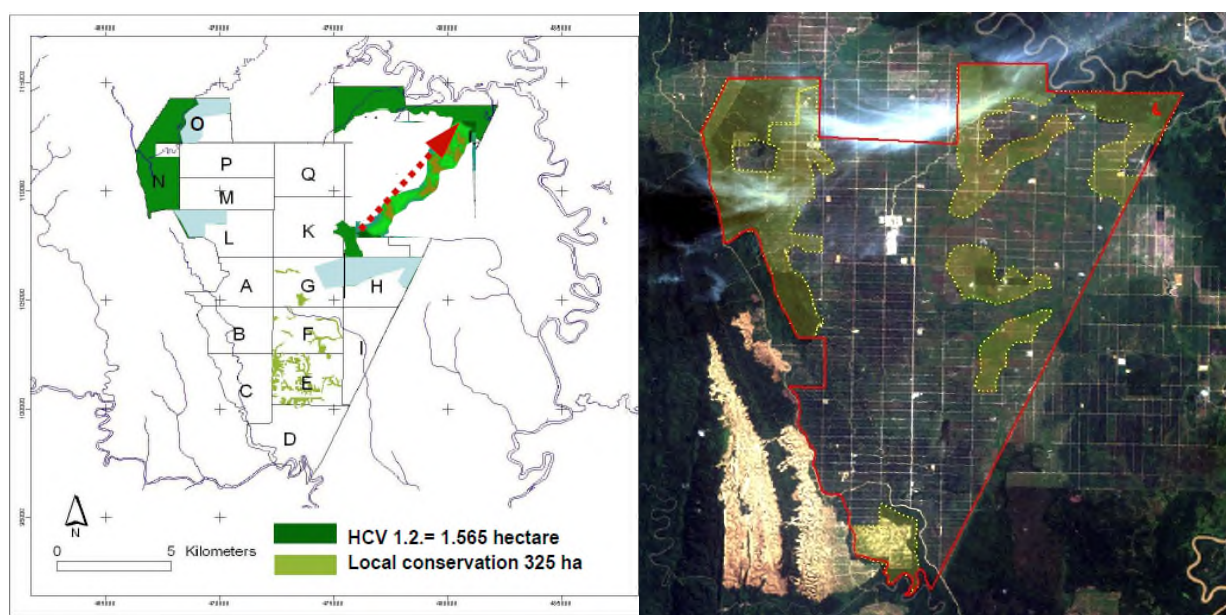
¹⁶ Satellittbilder (Aster november 2007 og World View mai 2012) overlatt med Wetlands International kart over torvmyrer i Indonesia.

4.1.1 Konvertering av HCV-områder

I fire av konsesjonsområdene har AAL identifisert fra 4 til 23 prosent av arealet som områder med høy verneverdi (såkalt *High Conservation Value (HCV) Areas*¹⁷) og som ifølge selskapet skal bevares på grunn av særlig viktige miljø- eller sosiale verdier (se tabell 2).¹⁸ For to av konsesjonene mangler det tall.

I 2006 inngikk Astra og WWF Indonesia en *Memorandum of Understanding* om å gjennomføre et felles pilotarbeid på kartlegging, vurdering, vern og forvaltning av HCV områder i oljepalmekonsesjoner.¹⁹ Som følge av dette var *PT Karya Nusa Eka Daya (KNE I og II, Central Kalimantan)* det første konsesjonsområdet i selskapet som fikk gjennomført HCV-vurderinger. KNE II var da i sin helhet dekket av skog, mens utvikling av plantasjer dekket omtrent halvparten KNE I.²⁰ HCV-rapportene er ikke tilgjengelige, men ifølge en presentasjon som en av AALs direktører holdt i 2007, ble 22 km² identifisert som HCV-områder i KNE I.²¹

Figur 2: Venstre bilde: HCV 1.2 områder (mørkegrønne felt) som ble identifisert i KNE I.²² Høyre bilde: Landsat-bilde fra 11.8.2009 over KNE I (rød linje viser konsesjonsgrensen). Lysegrønne områder avgrenset med gul linje viser områder som var dekket av skog i 2006, men som er blitt avvirket innen august 2009. En sammenlikning av HCV-områdene i venstre bilde med de områdene som er blitt avvirket i høyre bilde viser en stor grad av overlapp og indikerer at stort sett alle HCV-områdene ser ut til å være konvertert.

Presentasjonen inneholder et kart over områder som var blitt vernet på grunn av forekomsten av blant annet stedegne og truede arter (såkalte HCV 1.2 områder),²³ totalt 15,5 km² (se Figur 2). Satellittbilder viser at disse områdene stort sett ser ut til å ha blitt avvirket før 2009.²⁴ Ettersom

¹⁷ Se *The Guidelines for Identification of High Conservation Values in Indonesia*, for nærmere beskrivelse. <http://www.daemeter.org/downloads/guidelines/>

¹⁸ AAL Sustainability report 2011.

¹⁹ <http://www.wwf.or.id/index.cfm?uNewsID=3020&uLangID=1>

²⁰ Landsat satellittbilde fra 27. juli 2006.

²¹ I 2007 ga Maruli Gultom, Direktør i Astra, en presentasjon på et seminar om “*Sustainability Issues surrounding the production of palm oil and biodiesel.*” Nettsiden for seminaret og Mr Gultoms presentasjon er tilgjengelig på http://www.agritrade.org/events/sustainability_agriculture.html.

²² Se s. 39 i Mr Gultoms presentasjon.

²³ Se *HCV toolkit for Indonesia*.

²⁴ Landsat satellittbilder fra 21 mai 2007 og 18 nov 2012.

det er lite skog igjen i konsesjonsområdet, antar rådet at også verneområder som skulle restaureres er blitt fjernet (vel 6 km²).

4.1.2 Overlapp med leveområder for truede arter

Konsesjonsområdet til PT Cipta Narada i *East Kalimantan* ser ut til å overlape med potensielle leveområder for orangutanger.²⁵ I dette konsesjonsområdet ser det fremdeles ut til å være store arealer med sammenhengende skog og torvmyr.²⁶ Om plantasjonen anlegges i sin helhet, vil den fragmentere og redusere habitatet, som vil redusere bestanden av orangutanger betydelig (se Figur 3). Den bornesiske orangutangen er klassifisert som truet på International Union for the Conservation of Nature's (IUCN) Rødliste og fredet i Indonesia. Orangutangen er ofte ansett for å være en «flaggskipart» som belyser truslene mot hele det økosystemet som den er en del av. Bevaring av denne arten vil også kunne bidra til å bevare andre arter med samme leveområde og som er sårbar overfor de samme truslene.²⁷

Figur 3: Overlapp mellom konsesjonsområdet til PT Cipta Narada Lestari (røde linjer) og orangutang habitat (mørk brun farge).²⁸

Mye av landskapet og habitater i Kalimantan er gjennom mange år blitt degradert, og skogen er blitt fragmentert i det landskapet der Astras konsesjoner ligger. Det innebærer at artsrikdommen og økosystemene som en gang fantes i området, er blitt påvirket over flere år, og at viktige verdier allerede kan ha gått tapt. På den annen side kan det også bety at nettopp de skogområdene som står igjen i konsesjonsområdene, kan ha viktige økologiske funksjoner. Etersom Astra ikke har bidratt med informasjon, er det vanskelig å bedømme i hvilken grad selskapets konsesjonsområder faktisk inneholder viktige verneverdier, om de er leveområder for truede arter eller hvilken betydning de gjenværende skogområdene har i landskapet.

På sine nettsider skriver imidlertid AAL at det generelt er påvist en stor artsrikdom i konsesjonsområdene: *“The biodiversity management conducted until December 2011 has monitored and identified 490 species of woody plants, 57 species of mammals, 267 species of birds, 30 species of reptiles and 24 species of amphibians were living inside conservation locations within the area of oil palm plantations managed by the Company”* og videre med henvisning til kartlegging av flora og fauna i 21 plantasjer: *“Overall, 35 species of animals are in the IUCN red list, consisting of four critically endangered species, 12 endangered species,*

²⁵ Meijaard, E., Dennis, R. and Singleton, I. 2004 *Borneo Orang-utan PHVA Habitats Units*: Composite dataset developed by Meijaard & Dennis [2003] and amended by delegates of the Orang-utan PHVA Workshop, Jakarta, January 15-18, 2004 [Subsequently further updated by E. Meijaard]. Se også Wich SA, Gaveau D, Abram N, Ancrenaz M, Baccini A, et al. (2012) Understanding the Impacts of Land-Use Policies on a Threatened Species: Is There a Future for the Bornean Orang-utan? *PLoS ONE* 7(11): e49142. doi:10.1371/journal.pone.0049142.

²⁶ Landsat 7 satelittbilder fra 21. mai 2008 og 18. november 2012.

²⁷ <http://www.fauna-flora.org/initiatives/flagship-species-fund/>

²⁸ Google Earth 2013 image.

and 19 vulnerable species. Other species listed in CITES Appendix are 71 species and 89 species protected by the Government Regulation No 7 of 1999 on the Preservation of Plant and Animal Species,”²⁹

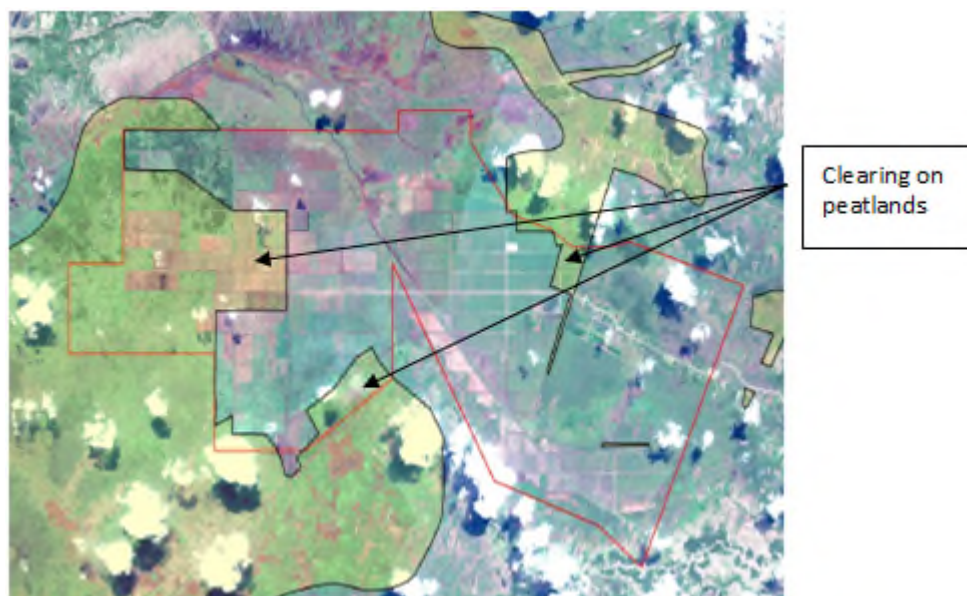
I mangelen av mer konkrete data, antar rådet derfor at også de konsesjonsområdene som rådet har undersøkt, med stor sannsynlighet inneholder viktige biologiske verdier, dels fordi dette er økosystemer som i sin naturlige tilstand er svært artsrike, ofte med stedege arter, og fordi selskapets egne kartlegginger generelt påviser en stor artsrikdom.

4.1.3 Konvertering av torvmyr

Tre av AALs konsesjonsområder, alle i South Kalimantan, ser ut til å bli anlagt på torvmyr med varierende dybde eller muligens sumpskog.³⁰

Stort sett hele konsesjonsområdet til PT Tri Buana Mas og PT Subur Agro Makmur overlapper med torvmyr med dybde på 1-2 m. PT Persada Dinamika Lestari ser ut til å ha anlagt plantasjer i områder med torvmyr med dybde på 2-4m. Dette området er inkludert i Norge-Indonesia moratoriet. Det er neppe ulovlig for AAL å utvikle plantasjene i dette område, ettersom konsesjonene ser ut til å være tildelt før moratoriet trådte i kraft. Samtidig dekker moratoriet områder som av miljøhensyn ikke bør konverteres så lenge moratoriet gjelder.

Figur 4:
Konsesjonsområdet til PT Persada Dinamika Lestari concession (rød linje) overlapper delvis med torvmyr som er blitt satt av under moratoriet (lysegrønne områder avgrenset med sort linje).³¹

4.2 Konsesjonsområdene i Sulawesi

Ifølge kart fra the National Land Agency (BPN) over oljepalmekonsesjoner i Indonesia, ser det ut til at to av AALs datterselskaper eier fem konsesjonsområder i Central Sulawesi.³² PT Cipta Agro Nusantara (PT CAN) eier et konsesjonsområde på ca 128 km² og PT Gunung Sejahtera

²⁹ <http://www.astra-agro.co.id/index.php/biodiversity>

³⁰ Salm and Halim 1984: *Marine conservation data atlas: planning for the survival of Indonesia's seas and coasts*. IUCN; WWF; Directorate General of Forest Protection and Nature Conservation. Bogor, Indonesia; MacKinnon and MacKinnon (1986): *Review of the protected areas system in the Indo-Malayan Realm*. IUCN, Gland; Collins et al. (1991): *The conservation atlas of tropical forests Asia and the Pacific*. IUCN: Macmillan Press Ltd, London and Basingstoke; and Wikramanayake et al. (2002): *Terrestrial ecoregions of the Indo-Pacific: a Conservation assessment*. Island Press, Washington, DC..

³¹ World View 2 satelittbilde 11, mai 2012 og Landsat satelittbilde 7. mars 2013.

³² Dette kartet gir oversikt over konsesjonsområder på nasjonalt nivå. Kart over de enkelte konsesjonsområdene er ikke tilgjengelig. The National Land Agency er den myndigheten som godkjenner Land Use Permits (HGU).

(PT GS) eier fire konsesjonsområder på til sammen rundt 250 km².³³ AALs årsrapport for 2012 bekrefter at PT CAN har en plantasje i Central Sulawesi, men nevner ikke at PT GS har konsesjoner der.³⁴

Alle konsesjonene synes å ligge i kupert terreng opp mot 900 m som hovedsakelig består av intakt skog med tett kronedekke.³⁵ Ca 50-60 prosent av konsesjonsområdene synes å være lavlandsregnskog som ikke har vært avvirket tidligere (primærskog) og ca 25 prosent er sekundærskog (som har vært avvirket).³⁶ Den resterende delen, som omfattes av PT CAN konsesjonen, er avvirket og delvis konvertert til oljepalmer (se Figur 5). Videre ser det ut til å være overlapp mellom konsesjonsområdene til PT GS og Norge-Indonesia moratoriet og med områder som Skogdepartementet beskriver som skogområder (*kawasan hutan*) som ikke skal konverteres.

Alle konsesjonsområdene ligger innenfor *the Sulawesi Lowland Rain Forests Eco-region*³⁷ som er en av WWFs økoregioner, og *the Sulawesi Bird Area* som er et av *BirdLife International's Important Bird Areas*.³⁸ Mer enn halvparten av den opprinnelige skogen i Sulawesi er blitt borte, og den gjenværende skogen er blitt redusert til fragmenter bortsett fra de relativt store blokkene med skog som fremdeles er intakt.³⁹ AALs nye konsesjonsområder i Sulawesi ligger innenfor disse blokkene. De særegne typer av skog i økoregionen gir leveområder for det høyeste antall av stedeagne pattedyr i Asia og mange stedeagne fuglearter.⁴⁰ Femten prosent av de 5000 planteartene som er kartlagt, er endemiske.⁴¹

PT GS konsesjonsområder ser i sin helhet ut til å ligge på såkalt ultrabasisisk mark, mens det i PT CAN konsesjonen er et kupert område som delvis ligger på slik mark.⁴² Slikt jordsmonn er ansett for å være lite fruktbart, og skog som vokser på slik mark blir ofte lavere og har et mer buskaktig preg.⁴³ Økologisk sett er den spesiell med en høy grad av planteendemisme, men den er lite interessant i kommersiell forstand.⁴⁴ Dette forklarer hvorfor skogområdene sørøst i Sulawesi fortsatt er primærskog. Det foreligger ikke data for jordsmonnet i konsesjonsområdene. Hvis imidlertid, forholdene er slik de er beskrevet i litteraturen, er det uklart i hvilken grad det er mulig å utvikle disse områdene til produktive oljepalmeplantasjer.

---

³³ PT GS Ibu Pertiwi (60 km²), PT GS Puti Pesona (60,6 km²), PT GS Raman Permai (74 km²), PT GS Yoli Makmur (59,1 km²). Areal er beregnet ved hjelp av Google Earth Pro basert på BPN-kartet og avrundet til nærmeste 10 hektar.

³⁴ Årsrapporten nevner følgende andre datterselskaper i Central Sulawesi: PT Lestari Tani Teladan Sulawesi Tengah (oppstart 1998), PT Agro Nusa Abadi Sulawesi Tengah (2012), PT Sawit Jaya Abadi Sulawesi Tengah (2012) og PT Rimbunan Alam Sentosa (2012). Det er mulig at disse fire datterselskapene har endret navn og hører inn under PT GS.

³⁵ Basert på satellittbilder og ulike temakart: *Ministry of Forestry's forest cover type and forest land maps* og Norge-Indonesia moratorium-kartet versjon 4.

³⁶ Kart fra *Ministry of Forestry* (2009).

³⁷ Morrison, J. (udatert). Indonesia: *Island of Sulawesi*, <http://worldwildlife.org/ecoregions/aa0123>

³⁸ BirdLife International (2013) *Endemic Bird Area factsheet: Sulawesi*, <http://www.birdlife.org>

³⁹ Se fotnote 37.

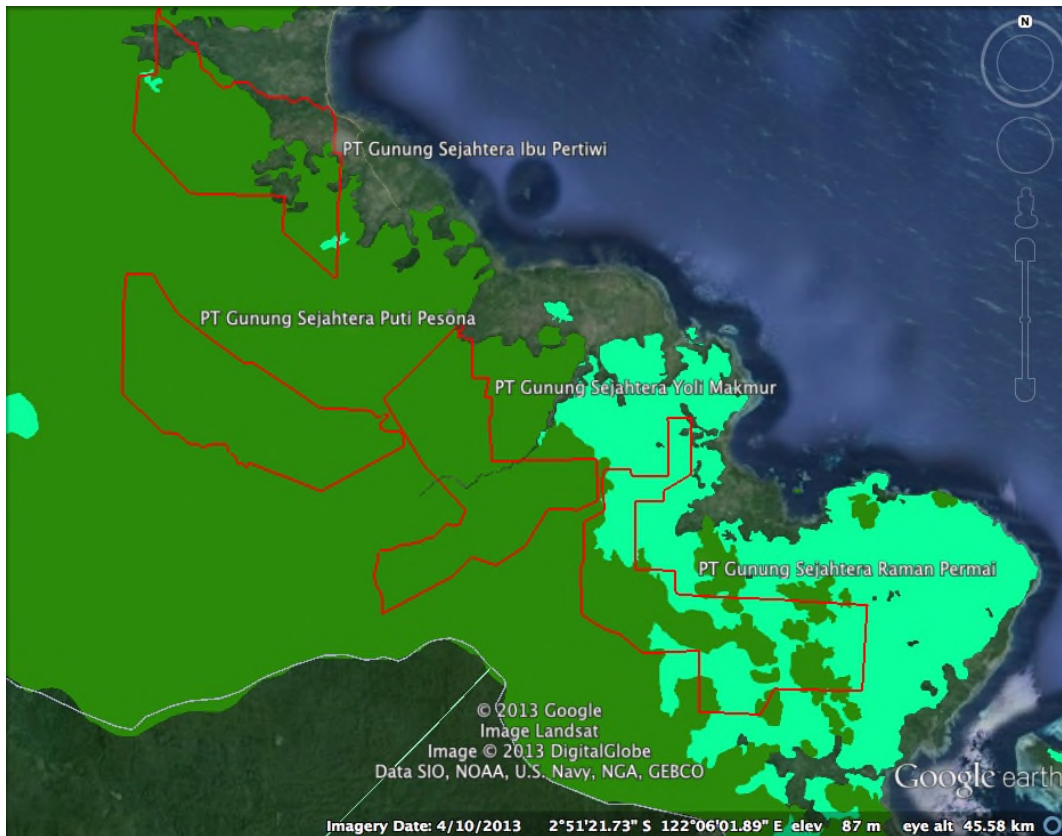
⁴⁰ Se fotnote 37. Av 104 pattedyrarter i denne regionen er 29 stedeagne og av 337 fuglearter er 70 stedeagne.

⁴¹ Kessler, M. et al., 2005. Tree diversity in primary forest and different land use systems in Central Sulawesi, Indonesia. *Biodiversity & Conservation*, March 2005. Volume 14, Issue 3, pp 547-560.

⁴² Basert på kart i Whitten, T. et al., 2002. *Ecology of Sulawesi*. Nature - 777 pages. Tuttle Publishing.

⁴³ Se fotnote 42.

⁴⁴ Morrison, J. (undated). *Indonesia: Island of Sulawesi*, <http://worldwildlife.org/ecoregions/aa0123>

Figur 5: PT GS' konsesjonsområder (røde linjer) i Central Sulawesi. Konsesjonsområdene overlapper med primærskog (mørkegrønne områder) og sekundærskog (lysegrønne områder) ⁴⁵

5 Informasjon fra selskapet

5.1 Astras kontakt med Etikkrådet

Rådet kontaktet Astra i mai 2012 med anmodning om informasjon om de miljømessige og sosiale virkningene knyttet til selskapets plantasjevirksomhet, blant annet om hvordan utviklingen av nye plantasjoner påvirker skog, økosystemer og biologisk mangfold, og hvordan skog med spesielle verneverdier i konsesjonsområdene er blitt identifisert og bevart. Astra svarte rådet en måned senere, men bidro ikke med vesentlig informasjon i saken.

I juni 2013 fikk Astra tilsendt utkast til tilrådning for kommentarer. I sitt svar skriver Astra blant annet at AALs oljepalmeplantasjer drives i samsvar med lover og reguleringer i Indonesia: ” We do not agree with the Council on Ethics’ draft view that AALI is causing severe environmental damage. AALI has reviewed the basis for the Council’s draft assessment and has noted numerous errors and omissions.”⁴⁶ Rådet anmodet derfor selskapet på nytt om å kommentere utkastet til tilrådingen og ba selskapet spesielt om å konkretisere sine innvendinger. Selskapet har ikke svart på henvendelsen.

⁴⁵ Ifølge *Ministry of Forestry forestland map* overlatt med AALs konsesjonsområder.

⁴⁶ Astras brev til Etikkrådet 16. august 2013.

5.2 Astras posisjon

I sitt første brev til Etikkrådet i juni 2012, skriver selskapet at Astra og AAL er svært opptatt av å ta vare på miljøet og at selskapet *“strongly supports the preservation and conservation of the natural environment in Indonesia.”*⁴⁷

Når det gjelder utvikling av nye plantasjer, informerer Astra at AAL *“will first conduct the required environmental impact study carried out by credible independent consultants recognized by the Government of Indonesia and take into careful consideration any stakeholders’ concerns in the surrounding area. As part of its studies, AAL applies the concept of High Conservation Value Forest.”*⁴⁸

Ifølge AAL befinner samtlige av selskapets oljepalmeplantasjer seg på områder som ikke er dekket av skog. AAL sier videre *“that its mission in conducting conservation is to develop a model of conservation area and biodiversity management in oil palm plantations”*.⁴⁹ I den hensikt startet selskapet et samarbeid med WWF Indonesia i 2006.⁵⁰ Selskapet startet opp et program for å bevare og rehabilitere habitater som det erkjenner ennå er i en tidlig fase. AAL definerer fem trinn i arbeidet med å bevare biologisk mangfold:⁵¹

- Kartlegging av artsrikdom og forekomster, vegetasjonsstruktur og generelle landskapsforhold.
- Arealplanlegging for verneområdet
- Utvikle verktøy og infrastruktur for å gjennomføre vern.
- Identifisere arter og populasjon og velge ut hvilke som skal overvåkes
- Opplæring og involvering av lokalsamfunnet for å gjennomføre vernetiltak.

Som nevnt tidligere i denne tilrådingen, rapporterer selskapet at det setter til side områder med høye verneverdier og har publisert en liste over størrelsen på 23 slike verneområder. Det gis ingen ytterligere detaljer om hvilke verdier som skal bevares eller hvor de befinner seg i konsesjonsområdet, eller i hvilken grad områder som lokalsamfunnet har rettigheter til, er inkludert. Selskapet har kartlagt arter i et utvalg konsesjonsområder, herunder også flere rødlistearter. AAL sier ikke noe om i hvilke konsesjonsområder rødlistearter finnes eller hvilke tiltak som er gjennomført for å bevare disse artene.

Rådet noterer i denne sammenheng et intervju med ledelsen for AAL i 2011, som indikerer at også biologisk verdifulle områder kan bli konvertert: *“ We apply very stringent standards that go above the minimum of the government regulations. To open up a new area of land you have to get the necessary licenses and carry out an environmental assessment impact analysis, however we do our own as well. For example we got around 20,000 hectares of high conservation value forest (HGU), the government regulation allowed us to plant in all 20,000 hectares but we decided after our studies that only 13,000 hectares should be planted.”*⁵²

I sitt brev til Etikkrådet skriver Astra at AAL støtter den nasjonale sertifiseringsordningen *“the Indonesian Sustainable Palm Oil (ISPO) certification principles and practices”*.⁵³ Selskapet er et ikke medlem av *the Roundtable of Sustainable Palm Oil (RSPO)*.

---

⁴⁷ Astras brev til Etikkrådet 13. juni 2012

⁴⁸ Se fotnote 47

⁴⁹ <http://www.astra-agro.co.id/index.php/biodiversity>

⁵⁰ <http://www.wwf.or.id/index.cfm?uNewsID=3020&uLangID=1>

⁵¹ AAL Annual Report 2012 s. 74.

⁵² Intervju med Director Santosa i Global Business Guide Indonesia – 201.,

http://www.gbgingonesia.com/en/agriculture/directory/astra_agro_lestari/interview.php

⁵³ Astra skriver at Indonesias jordbruksminister i 2011 innført en forskrift om ISPO som krever at alle oljepalmeplantasjer skal drives på en bærekraftig måte innen 2014, se fotnote 47. Etter det rådet kjenner til handler ISPO stort sett om å følge lover og regler.

6 Etikkrådets vurdering

Basert på den informasjonen som rådet har hatt tilgang til, har Etikkrådet vurdert om det er en uakseptabel risiko for at PT Astra International Tbk er ansvarlig for, eller bidrar til, alvorlig miljøskade gjennom sitt datterselskap, PT Astra Agro Lestari Tbk som eier og driver oljepalmeplantasjer i Indonesia. Rådet har konsentrert sin vurdering om 12 av selskapets konsesjonsområder i Kalimantan og Sulawesi der selskapet er i ferd med å konvertere skog og torvmyr til plantasjer.

I sin vurdering ville rådet normalt legge vekt på omfanget av konverteringen, i hvilken grad den forårsaker langvarige og irreversible virkninger, om skaden er et resultat av brudd på nasjonale lover eller internasjonale normer og hva selskapet har gjort for redusere skaden. Rådet ville særlig ha vurdert om selskapets konsesjonsområder overlapper med områder med viktige økologiske verdier og hvilke konsekvenser konverteringen av skog ville medføre for truede arter og deres habitater.

Ettersom Astra ikke har gitt informasjon verken om hvor AALs konsesjonsområder befinner seg, hvilken vegetasjon som dekker områdene eller hvilke virkninger konverteringen har på natur og miljø, har rådet, som tidligere beskrevet, basert sin vurdering på egne undersøkelser.

Rådet legger til grunn at selskapets konsesjonsområder ser ut til å ligge innenfor flere viktige globale økoregioner, blant annet *the Borneo Lowland Forests* (Kalimantan) og *the Sulawesi Lowland Rain Forests Eco-region*. Konsesjonene på Sulawesi overlapper også med *BirdLife International's Important Bird Areas*.⁵⁴ Disse områdene er kjent for et uvanlig rikt biologisk mangfold med et stort innslag av stedeagne arter. Utviklingen av oljepalmeplantasjer er en av de viktigste truslene mot disse områdene.

De tolv konsesjonene som rådet har vurdert, dekker rundt 900 km². Rådets undersøkelser tyder på at det nylig har vært eller fremdeles er områder med lavlandsskog eller torvmyr igjen i samtlige av de konsesjonene som er undersøkt. I syv av disse igjen, blant annet i konsesjonsområdene i Sulawesi, ser det ut til at selskapet er i ferd med å konvertere sammenhengende skog i god tilstand, og muligens også primærskog som ikke har vært avvirket tidligere. Selskapets virksomhet i de intakte skogområdene på Sulawesi fremstår etter rådets oppfatning som særlig alvorlig i denne sammenheng, fordi den innebærer et stort inngrep i et tilnærmet urørt sammenhengende skogområde med enestående økologiske verdier. Utviklingen av oljepalmer vil bidra til en sterk fragmentering av området som uunngåelig vil medføre irreversibel skade på biologisk mangfold og økosystemer i disse unike områdene.

Rådet legger også vekt på at fem av konsesjonsområdene, hvorav fire i Sulawesi, ser ut til å ligge innenfor områder som omfattes av Norge-Indonesia moratoriet. I disse områdene har indonesiske myndigheter innført en midlertidig stans på utdeling av nye konsesjoner som et ledd i å redusere konverteringen av primærskog og torvmyr til plantasjer. Selv om AAL fikk tildelt konsesjonene før moratoriet ble innført og konverteringen derfor ikke vil være ulovlig, finner rådet at en utvikling av disse områdene vil være i strid med både myndighetenes initiativer og internasjonale avtaler for å stanse avskoging og forringelse av tropisk skog. Dette reiser også tvil om AALs virkelige ønsker å støtte opp om «*the preservation and conservation of the natural environment in Indonesia*», slik selskapet uttaler på sine nettsider.

Rådet har ikke grunnlag for konkret å vurdere om de enkelte konsesjonsområdene inneholder viktige økologiske verdier eller om konsesjonsområdene utgjør leveområder for truede arter, ettersom Astra ikke har bidratt med informasjon om dette. Rådet legger imidlertid vekt på at selskapets egne kartlegginger av plante- og dyreliv bekrefter at i hvert fall noen av selskapets konsesjonsområder synes å være artsrike og leveområder for flere truede arter, selv om AAL

---

⁵⁴ BirdLife International (2013) *Endemic Bird Area factsheet: Sulawesi*, <http://www.birdlife.org>

ikke konkretiserer dette nærmere. Rådets undersøkelser tyder på at et av AALs konsesjonsområder overlapper med områder som er kartlagt som habitater for orangutanger og trolig også andre truede arter. Konverteringen vil her bidra til å fragmentere leveområdene og dermed redusere bestanden av en sterkt truet art ytterligere.

AAL ser det som sin oppgave å utvikle en modell for bevaring og forvaltning av biologisk mangfold i oljepalmeplantasjene. Ifølge selskapet ligger samtlige av selskapets konsesjonsområder på såkalte *non-forest areas* eller *other land use areas*. Teknisk sett kan dette være riktig ettersom begrepet *forest land* refererer til en arealkategori som ligger under forvaltningsansvaret til det indonesiske Skogdepartementet, og ikke nødvendigvis til arealdekke. Tilsvarende refererer også begrepet *other land use* også til en arealkategori. Etter det rådet kjenner er det ikke tillatt å utvikle plantasjer på *forest land*, før arealet er blitt omdefinert til kategorien *other land use*. Derfor reflekterer arealkategorien ikke nødvendigvis om det faktisk vokser skog i området, eller hvilken vegetasjon som vil gå tapt som følge av konverteringen.

AAL opplyser videre at selskapet gjennomfører vurderinger av hvilke verneverdier som finnes i konsesjonsområdene og hvordan de bør forvaltes, slik at de kan bevares også etter konverteringen (HCV-vurderinger). Rådet har ikke fått tilgang til HCV-rapportene, og det er heller ikke kjent hvilke metoder selskapet bruker for å identifisere HCV-verdier. Dermed er det heller ikke grunnlag for å vurdere i hvilken grad HCV-områdene som er satt av, er tilstrekkelig til å opprettholde verneverdiene i konsesjon. Rådet legger også vekt på at AAL faktisk ser ut til å ha konvertert HCV-områder som var satt av til vern i et av konsesjonsområdene. Rådet finner at dette sammen med at selskapet ikke gir innsyn i HCV-vurderingene, svekker troverdigheten i selskapets arbeid med å bevare biologisk mangfold.

Grunnlaget for å vurdere skogtilstand, artsrikdom og økosystemer har i denne saken vært begrenset. Rådet finner at mangelen på data og selskapets ugjennomsiktighet, omfanget av konverteringen og det faktum at konsesjonsområdene synes å ligge i områder med et uvanlig rikt og enestående biologisk mangfold, innebærer en uakseptabel risiko for at konverteringen fører til en fullstendig og irreversibel endring av økosystemer og vegetasjon. De tiltakene som selskapet har foreslått, vil etter rådets syn ikke være tilstrekkelige til å redusere risikoen for alvorlig miljøskade knyttet til den pågående og fremtidige konverteringen av skog til oljepalmeplantasjer.

7 Tilrådning

Etikkrådet tilrår å utelukke det indonesiske selskapet PT Astra International Tbk og datterselskapet PT Astra Agro Lestari Tbk fra investeringsuniverset til Statens pensjonsfond utland på grunn av en uakseptabel risiko for at selskapet er ansvarlig for alvorlig miljøskade.

***

Ola Mestad
Leder
(sign.)

Dag Olav Hessen
(sign.)

Ylva Lindberg
(sign.)

Marianne Olsson
(sign.)

Bente Rathe
(sign.)